

Beknopte informatie over de Slag om Arnhem (versie 8 juli 2011)

Utrechtseweg 232
6862 AZ Oosterbeek
Tel.: 026 3337710
airbornemuseum.nl

Het begin van de Tweede Wereldoorlog

In 1933 komt Hitler aan de macht in Duitsland. Hij wil dat Europa één groot Duits rijk wordt. Vanaf 1938 verovert hij met het Duitse leger grote delen van Europa en op 10 mei 1940 vallen ze ook Nederland binnen. Al snel is Nederland 'bezet'. Dit betekent dat de Duitsers hier de baas zijn en dat zij bepalen wat er gebeurt. Van vrijheid is geen sprake meer en zomaar zeggen wat je denkt is gevaarlijk. De Geallieerden, het bevrijdingsleger van Europa, beginnen op 6 juni 1944 met een grote aanval op de Duitsers vanuit Frankrijk: D-day. Begin september 1944 bereiken ze de grens met Nederland!

De Slag om Arnhem

Op de foto zie je Geallieerde parachutisten die in de buurt van Arnhem landen. Het is 17 september 1944. Het zuiden van Nederland is dan al bevrijd. De Geallieerden willen met een aanval op de belangrijke bruggen bij Arnhem, Nijmegen en Eindhoven de rest van Nederland bevrijden en Duitsland binnentrekken om Hitler te verslaan. Deze operatie heette 'Market Garden' en de Slag om Arnhem was hiervan een belangrijk onderdeel.

Meer dan 10.000 manschappen waren betrokken bij de Slag om Arnhem. Dit was onderdeel van de grootste luchtlandingsoperatie ooit. Deze aanval had een verrassing moeten zijn, maar de Geallieerden hadden pech. Een sterke Duitse legermacht met tanks en pantserwagens was toevallig in dat gebied. Negen dagen lang werd er hevig gevochten. Slechts 600 parachutisten wisten de Rijnbrug bij Arnhem te bereiken. Later moesten zij zich overgeven. De Duitse overmacht was te groot. Tijdens de Slag om Arnhem kwamen meer dan 1800 Geallieerde manschappen, en ongeveer net zoveel Duitse manschappen om het leven. Daarnaast ook nog eens ongeveer 1000 burgers. Slechts 2300 Geallieerden slaagden erin om zich veilig terug te trekken over de Rijn, de rest werd gevangen genomen of raakte gewond.

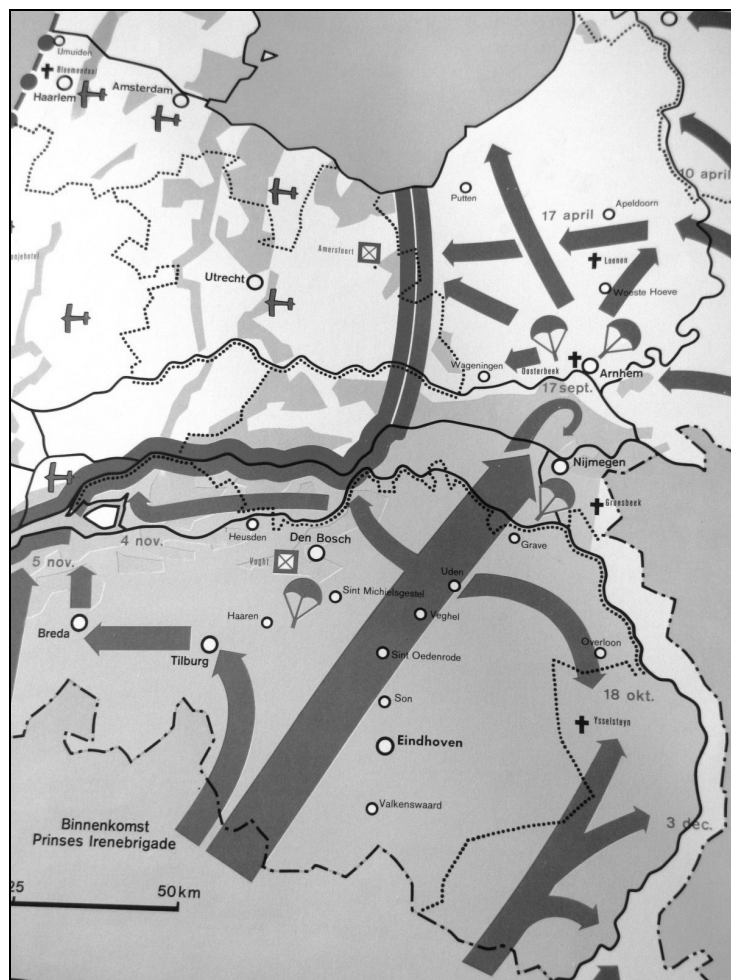
Op de militaire begraafplaats in Oosterbeek zijn ruim 1700 Geallieerden begraven, voornamelijk Britse militairen, maar ook o.m. Poolse en Canadese militairen.

Arnhem, een verlaten stad

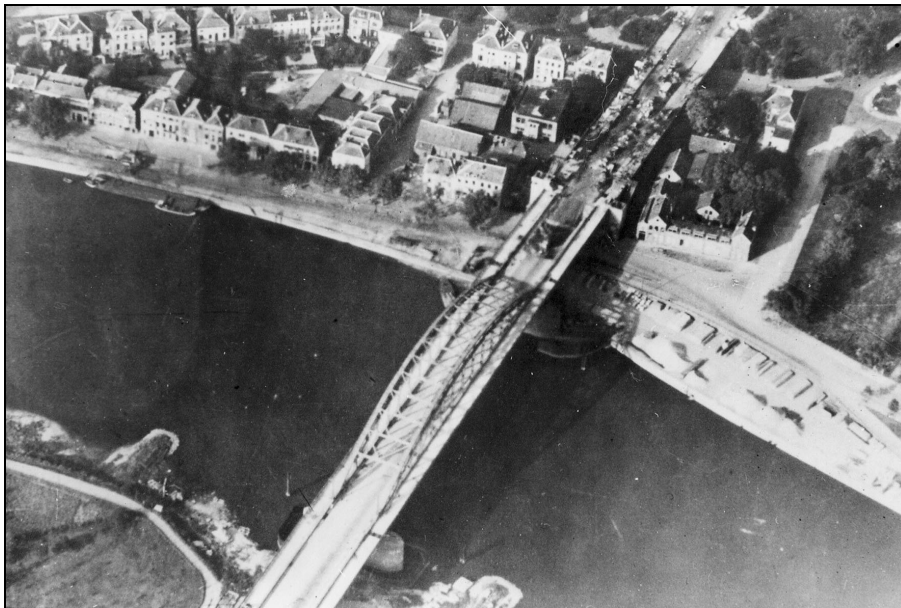
Na de landing en de gevechten bij de brug wilden de Duitsers alle burgers evacueren. Alle inwoners van o.m. Arnhem, Oosterbeek, Renkum en Heelsum moesten hun huizen verlaten en ergens anders onderdak zoeken. De leegstaande huizen werden systematisch leeggeroofd door de Duitsers. Er werden vrachtauto's, treinen en schepen volgeladen met meubels en andere kostbaarheden uit de huizen en naar Duitsland vervoerd. Alle spullen kwamen terecht bij de Duitse bevolking! Eind september 1944 was Arnhem een lege stad en aan de einde van de oorlog was Arnhem grotendeels verwoest, inclusief de verkeersbrug die in oktober 1944 door een geallieerd bombardement werd geraakt. Van de meer dan 23.000 woningen waren er in mei 1945 maar 145 onbeschadigd.

De Hongerwinter in Nederland

De mislukking van de Slag om Arnhem betekende dat het westen en noorden van Nederland niet voor de winter van 1944 bevrijd werden. Bovendien gingen de Nederlandse treinmachinisten reeds op 17 september 1944 in staking na een oproep uit Londen van Koningin Wilhelmina. Zo wilde men voorkomen dat de bezetter extra militairen naar Nederland stuurde om tegen de Geallieerden te vechten. Maar door die spoorwegstaking kon er ook geen voedsel voor de Nederlandse bevolking worden vervoerd. Dit werd het begin van de Hongerwinter die aan ruim 20.000 Nederlanders het leven kostte, door honger en de kou.

Achtergrondinformatie over de Slag om Arnhem

De brug over de Rijn bij Arnhem heeft een grote rol gespeeld bij de bevrijding van Nederland. Het is september 1944. Onze bevrijders, de Amerikanen, Engelsen en Polen wilden deze brug innemen, maar het is niet gelukt. De Duitse verdediging was te sterk.

In oorlog

In 1944 is Nederland al 4 jaar bezet door de Duitsers. Zij zijn er de baas. De Duitsers zijn niet alleen in Nederland de baas, een deel van Europa is nog steeds in Duitse handen. Maar er wordt aan de bevrijding gewerkt.

6 juni 1944

Op 6 juni 1944 landen Amerikaanse, Engelse, Canadese en zelfs Franse troepen, de Geallieerden, aan de Franse kust in Normandië. Vanaf daar trekken ze naar het noorden, richting België en Nederland. Het is de bedoeling om op te trekken naar de Duitse hoofdstad Berlijn en Hitler, de Duitse dictator, te verslaan. Er wordt hard gevochten in Frankrijk en België. Duizenden militairen en burgers komen om in de strijd. Maar de opmars verloopt goed voor de Geallieerden. Ze veroveren de ene stad na de andere. Parijs (eind augustus 1944), Brussel en Antwerpen worden bevrijd.

Het plan van Montgomery

De Engelse Veldmaarschalk Montgomery maakt een plan om ook Nederland snel te bevrijden. Zijn plan krijgt de codenaam 'Market Garden'. **Market** staat voor de verovering van de bruggen over de grote rivieren (de Maas, de Waal en de Rijn) door luchtlandingstroepen. **Garden** staat voor het oprukken van het grondleger (XXX Corps) vanuit Eindhoven teneinde in drie dagen de brug bij Arnhem te bereiken. Na de verovering van de bruggen zouden ze dan doortrekken naar het IJsselmeer en naar het oosten trekken om Duitsland binnen te vallen, met name het industriële hart in het Ruhrgebied. Het is geen gemakkelijk plan, want de bruggen liggen ver in vijandelijk gebied. De afstand met België dat al bevrijd is, is groot. Maar Montgomery is optimistisch. Hij verwacht dat de Duitse troepen niet meer zo sterk zijn.

17 september 1944: het begin van de operatie Market Garden

Op 17 september stijgen de eerste vliegtuigen met parachutisten op vanuit Engeland. In de omgeving van Arnhem springen de Britse parachutisten en bij Son, Veghel en Sint Oedenrode springen de Amerikaanse parachutisten uit de vliegtuigen. Op deze onverwachte aanval hebben de Duitsers niet gerekend. Daarom is er op deze eerste dag weinig tegenstand van de Duitsers. Een uur na de landing van de parachutisten worden de eerste bruggen al veroverd: de Maasbrug bij Grave en een brug over het Maas-Waalkanaal. Volgens het plan zouden ze daarna via de Waalbrug bij Nijmegen naar Arnhem optrekken. Maar ondertussen herstellen de Duitsers zich en vechten hard terug.

Gevechten rond de brug bij Arnhem

Het lukt slechts een kleine groep geallieerde militairen om bij de Rijnbrug in Arnhem te komen. Daar wordt hard gevochten en de brug is enkele dagen in handen van de Britten. De Duitsers blijken inderdaad veel kanonnen te hebben. Dan sluiten de Duitsers alle toegangswegen naar Arnhem af. De overige geallieerde troepen kunnen de kleine groep Britten o.l.v. hun commandant John Frost bij de brug niet meer bereiken. Die staan er helemaal alleen voor. De planning loopt helemaal uit de hand. De brug bij Nijmegen zou al op maandag 18 september veroverd moeten zijn. Dat wordt pas 3 dagen later, op donderdag. De tijd begint te dringen. Hoe langer het duurt, des te moeilijker het wordt voor de Britse militairen, ze hebben een steeds groter tekort aan voorraden en munitie.

Wat ging er mis?

Er gaat veel mis met het plan van Montgomery. In Engeland is het een paar dagen mistig. De vliegtuigen kunnen pas weg wanneer de mist is weggetrokken. Daardoor komen de vliegtuigen later aan in Nederland dan gepland. Er gaat nog meer fout. De terreinen waar de parachutisten moeten landen en waar munitie en andere voorraden gedropt moeten worden, zijn deels in handen van de Duitsers gekomen. De radio-verbindingen werken ook niet goed. Daardoor kunnen de Britse militairen geen verbinding maken en nieuwe, wel veilige terreinen aan elkaar doorgeven. Maar de grootste tegenslag is de sterke Duitse tegenstand. Die heeft niemand verwacht.

Hotel Hartenstein in Oosterbeek

Generaal-majoor Urquhart heeft het voormalige hotel Hartenstein in Oosterbeek in gebruik genomen als hoofdkwartier. Van hieruit leidt hij zijn manschappen. Na het mislukken van de slag bij de brug trekken de troepen zich terug naar Oosterbeek en komt Hartenstein in het midden van het slagveld te liggen. Hier wordt een paar dagen hard gevochten, maar de Britten houden moedig stand. Een ander probleem is dat de bevoorrading uit de lucht vaak in handen van de Duitsers valt en zo ontstaat al snel een tekort aan voedsel, medicijnen en munitie. Op 25 september wordt besloten om de overgebleven Britse militairen terug te trekken over de Rijn. Dit is de operatie **Berlin**. Dat gebeurt in de nacht van 25 op 26 september 1944.

De Polen bij Driel

De Poolse parachutisten o.l.v. generaal-majoor Sosabowski zouden oorspronkelijk op dinsdag 19 september worden gedropt ten zuiden van de Rijn bij Arnhem. Maar o.a. vanwege de mist en de gewijzigde omstandigheden wordt dat 2 dagen later en komen ze terecht bij Driel. De Polen worden uiteindelijk niet ingezet bij de verovering van de brug, maar ze proberen de Britse militairen in Oosterbeek te versterken. Uiteindelijk is het ongeveer 200 Poolse parachutisten gelukt om de Rijn over te steken in kleine bootjes.

Een brug te ver

De verovering van de Rijnbrug bij Arnhem is mislukt. De geallieerde troepen moeten de strijd rond Arnhem staken. Het was te optimistisch van de geallieerden om te denken dat ze vanaf de Belgische grens in drie dagen helemaal tot de Rijnbrug in Arnhem zouden kunnen optrekken. De brug in Nijmegen, dat is wel gelukt, die kregen de bevrijders in handen. Maar die van Arnhem bleek **een brug te ver**.

Feiten op een rij

- In 1944 was Nederland al 4 jaar bezet door de Duitsers. Maar er werd door de Geallieerden hard aan de bevrijding van Europa gewerkt.
- Op 6 juni 1944 landden Amerikaanse, Engelse, Canadese en zelfs Franse troepen op de kust van Frankrijk. Deze dag wordt **D-Day** genoemd.
- De opmars gaat snel. Parijs, Brussel en Antwerpen worden bevrijd.
- Montgomery maakt een plan om ook Nederland snel te bevrijden. Hij wil in één keer alle bruggen over de grote rivieren veroveren en dan doortrekken naar het IJsselmeer. Vanaf daar wil hij naar het oosten trekken richting Duitsland.
- Het is een optimistisch plan. Maar Montgomery verwacht dat de Duitse troepen niet meer zo sterk zijn.
- Op 17 september stijgen de eerste vliegtuigen op. De Duitsers zijn verrast en vechten niet hard terug. Maar al snel herstellen de Duitsers zich.
- Slechts een kleine groep Britten weet de Rijnbrug bij Arnhem te bereiken.
- De Duitsers omsingelen hen. Ze kunnen geen hulp meer krijgen van andere geallieerde troepen en moeten de brug weer uit handen geven.
- De verovering van de Rijnbrug bij Arnhem mislukt.
- Na negen dagen trekken de Britten zich terug over de Rijn. De slag is voorbij.

Wist je dit?

Het plan van Montgomery wordt ook wel de 'Operatie Market Garden' genoemd. Weet je nu wat de codenamen **Market** en **Garden** betekenen?

Een Britse officier vertelde Montgomery dat hij Duitse tanks had gezien in de buurt van Arnhem. Hij maakte zich zorgen over het plan. Montgomery vond hem lastig en stuurde hem met ziekteverlof naar huis. Later bleek dat deze officier toch gelijk had!

Het zuiden van Nederland was bevrijd in september 1944. Nederland boven de rivieren niet en ging een lange Hongerwinter tegemoet. Er stierven ca. 20.000 Nederlanders.

Na de slag om Arnhem moesten de inwoners van Arnhem hun stad verlaten. Arnhem werd een spookstad. De Duitsers sloegen hun slag. Fabrieken, kantoren en opslagplaatsen werden leeggehaald, straat voor straat: meubels, beddengoed, kleding en gebruiksvoorwerpen. Ook een paar bankkluizen werden gekraakt. De totale schade voor Arnhem was enorm. Weet je nu wat de Duitsers met al die spullen gingen doen?

Toen de slag om Arnhem begon riep de Nederlandse regering in Londen de spoorwegmensen in Nederland op om te staken. Er reden geen treinen meer. De Duitsers haalden hun eigen treinen naar Nederland voor hun eigen transporten.

In augustus 1944 werd Anne Frank en haar familie in Amsterdam opgepakt. Ze werden naar Kamp Westerbork gebracht. Op zondag 3 september, dus slechts 2 weken voor het begin van de Slag om Arnhem, vertrok de **allerlaatste** trein vanuit Westerbork naar Auschwitz. Met dit transport werden Anne en haar familie naar Polen getransporteerd.